

О. Ю. Зайцев

Комуністична партія Західної України

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ Засн. 1919 у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) представниками різноманіт. підпіл. гуртків і груп (загалом бл. 180 чл.) як Комуністична партія Східної Галичини (КПСГ). Від 1923 – КПЗУ. Першим секр. ЦК обрано *К. Саврича*, однак незабаром ЦК припинив діяльність. Натомість 1920 у Києві створ. Галиц. організац. комітет КП(б)У. Наприкінці того ж року укр. комуніст. групи Галичини остаточно об'єдналися у КПСГ. Серед її організаторів і кер. – *О. Крілик* (див. [Осип Васильків](#)), *Р. Кузьма* (Турянський), *Р. Роздольський*, *М. Теслюк*, [В. Корбутяк](#), *М. Розенберг*. Більшість із них раніше належала до Інтернац. рев. соціал-демократії – нечислен. молодіж. організації, що нелегально діяла в Галичині 1915–18. У 1919–20 КПСГ вважалася обл. організацією КП(б)У, але мала окреме представництво в Комінтерні. Після остаточ. окупації Галичини Польщею КП(б)У уклала угоду з Комуністичною робітничою партією Польщі (КРПП), за якою КПСГ мала увійти до складу КРПП. Це спричинило розкол КПСГ на «капеерпівців», які визнавали приєднання до КРПП, та «розламівців» (або «васильківців») під проводом *О. Крілика*, що відстоювали організац. самостійність. Обидві фракції були нечисленними (разом бл. 500 осіб) і не мали поміт. впливу на укр. суспільство. У жовтні 1921 під час конф. КПСГ у Львові значну частину парт. активу заарештувала польс. влада. Тільки після визнання 1923 Галичини частиною Польщі «васильківці» погодилися увійти до КРПП на правах автоном. частини. Згодом, розширивши свою діяльність на пн.-зх. укр. землі, КПЗУ висунула гасло про приєднання Зх. України до УСРР, вбачаючи шлях до його здійснення у соц. революції в Польщі. Позиції КПЗУ неухильно зміцнювалися, чому сприяли успіхи НЕПу й українізації в УСРР. 1926 під егідою КПЗУ створ. легал. партію – Укр. селян.-робітн. соціаліст. об'єдн. (Сельроб). Через подібні легал. організації КПЗУ брала участь у виборах і мала своє представництво у польс. сеймі: Клуб Укр. с.-д. партії (1924), Комуніст. посол. фракція (1924–27), Клуб Сельробу-єдності (1928–30). Гол. друк. орган КПЗУ – ж. «*Наша правда*». Крім того, партія контролювала низку період. вид., зокрема [«Культура»](#), [«Світло»](#), [«Земля і воля»](#), «Професійні вісті» (1926–28). У 1927 ЦК КПЗУ відхилив вимогу керівництва КП(б)У засудити «нац. ухил» *О. Шумського*. У відповідь [Л. Каганович](#) звинуватив керівництво КПЗУ в націоналізмі, що викликало розкол партії на більшість («васильківців», або «шум-

ськістів») на чолі з О. Кріликом і Р. Кузьмою та меншість (прибічників Л. Кагановича) під проводом Н. Шапіра та П. Мінца. Розкол охопив і Сельроб. 18 лютого 1928 т. зв. групу Васильківа–Турянського виключено з Комінтерну. Деякий час у Зх. Україні діяло дві ворогуючі між собою частини: КПЗУ-більшість («васильківці») та Сельроб критикували нац. політику Й. Сталіна й домагалися наповнення рад. укр. державності реал. змістом; офіц. КПЗУ та Сельроб-єдність таврували «шумськістів» як зрадників робітничо-селян. фронту. В жовтні 1928 КПЗУ-більшість оголосила про саморозпуск, проте її лідери продовжували діяльність до кін. 1929, а згодом заявили про визнання своїх «помилки» і виїхали до СРСР, де були репресовані. Від 1929 вплив КПЗУ серед укр. насел. занепадав, її чисельність скоротилася з бл. 4-х до 2-х тис. чл. Події в УСРР (колективізація, репресії, голодомор 1932–33) завдали вирішал. удару радянофіл. настроям у Зх. Україні. Багато українців вийшло з КПЗУ, в ній почали переважати поляки та євреї. У 1930-х рр. КПЗУ замінила гасло про приєднання до Рад. України лозунгом самовизначення Зх. України, від 1935 підтримувала вимогу нац.-територ. автономії. Рад. репресії проти керівництва КПЗУ посилювалися від 1936. У 1938 виконком Комінтерну розпустив КП Польщі разом з її автоном. організаціями – КПЗУ та КП Зх. Білорусі, мотивуючи це тим, що нібито керівництво в них захопила фашист. агентура.

Рекомендована література

1. Галушко Є. М. Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ у 1919–1928 рр. Л., 1965;
2. R. Solchanyk. The Foundation of the Communist Movement in Eastern Galicia, 1919–1921 // *Slavic Review*. 1971. Vol. 30, № 3;
3. J. Radziejowski. *Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy: węzłowe problemy ideologiczne*. Kraków, 1976;
4. Сливка Ю. Ю. Сторінки історії КПЗУ. Л., 1989;
5. Панчук М. І. Білі плями героїчного літопису: Із історії Комуністичної партії Західної України. К., 1989;
6. Актуальні проблеми історії КПЗУ. Л., 1990.

Бібліографічний опис:

Комуністична партія Західної України / О. Ю. Зайцев // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-4428>

